

Viure en la zona morta

MARTÍN CRUZ SMITH

Fa fred, a fora, i la crua vesprada d'hivern s'estén al poble, però a la seua cabana de fusta, Nikolai i Nastia fan una escampada: pomes del seu hort, conserves casolanes, bolets dels boscos dels voltants i gots plens de samogon, un licor il·legal ucraïnès. El samogon, segons explica la gent d'allà, els protegeix de la radioactivitat, la qual cosa està molt bé, si tenim en compte que ens trobem en un "poble negre", bandejat de l'ocupació humana l'any 1986, després de l'explosió del reactor 4 de la central nuclear de Txernòbil, a només vint quilòmetres d'allà.

"Cultiveu els aliments que mengeu?", pregunta un convidat.

"Tot el que mengem ho hem fet nosaltres", contesta Nastia.

El convidat, discretament, fa una llambregada al dosímetre radioactiu.

Aquest tipus de pobles s'anomenen "negres", com si estiguessen abandonats. Però, com si volgueren fer honor a l'adjectiu, les cases dels voltants s'han tornat negres, i es decanten, com si lliscaren terra endins. Hi ha branques dels arbres que ixen d'algunes finestres, i els patis són una estesa de còmodes, marcs de fotografies, cadires. Al principi de les operacions de neteja, les autoritats van colgar la majoria de les cases radioactives, fins que se'ls va acudir que allò enverinava les aigües subterrànies. No en van colgar cap més, i les cases contaminades encara hi són. Quant de temps trigaran a descontaminar-se? Segons un ecologista de la central, "la situació es normalitza al cap de 250 anys, però el plutoni... triga uns 25.000 anys a desaparèixer".

La cabana de Nikolai i Nastia és bàsicament una habitació al voltant d'una estufa, amb un prestatge encastat, per dormir-hi les nits més fredes.

"És casa meua", diu Nastia. Porta sempre un jersei i un xal. Té un somriure lluent com l'acer i els ulls li brillen a pler, i amb una certa complicitat. No sol rebre gaires visites. No hi ha gaire gent que s'acoste a la Zona d'Exclusió Radioactiva, uns 28 quilòmetres al voltant dels reactors i, evidentment, ni tan sols ella hi hauria de ser. Nastia i Nikolai foren evacuats de la zona, com tot el món, però

"Mentre cerquem, a l'Iraq, les possibles armes de destrucció massiva, el més probable és una explosió a Txernòbil. Potser no serà un 'meltdown', però sí la mare de totes les bombes"

s'escolaren i van tornar, com partisans, a casa seua, enmig del bosc. Això és la zona de seguretat.

D'aleshores ençà, les autoritats han deixat Nastia i Nikolai sols enmig d'aquella població fantasma, farcida de gent que ha tornat, d'altres, que es dediquen a escarbar el fem, i de caçadors furtius. Sembla una perversió, però la fauna hi creix esponerosa; els caçadors furtius maten senglars que després se serviran en els millors restaurants de Kíev i de Moscou. La gent que es dedica a escarbar pels abocadors tallen a trossos cotxes i camions radioactius abandonats, i els venen en tallers de recanvis de segona mà, a Rússia.

Nikolai i Nastia no són fugitius: simplement, han esdevingut invisibles. No van votar en les darreres eleccions presidencials: als pobles negres no hi havia col·legis electorals. (Per tal de votar, els haurien d'haver portat al col·legi electoral corresponent a l'adreça que els van assignar, i de la qual van fugir)

Els metges ja han advertit Nastia que, si es queda al seu poble, d'ací uns 25 anys tindrà càncer. Com que ara té 75 anys, diu que prefereix arriscar-se.

Nastia canta una cançó de collita amb un refilet de veu. El samogon li ha fet eixir una petita taca de suor a les celles.

El que em sorprèn no és que aquests dos pagesos s'hagen fet invisibles, sinó que tot Txernòbil siga un forat negre, un lloc horrible que no paga la pena ni de mirar. Enmig la pluja, el sarcòfag, una caixa amb una altura de deu plantes, feta d'acer i de formigó, heroicament construïda sobre el reactor 4, regalima com un sedàs cap a les aigües subterrànies del riu Prip-

yat, afluent del Dnepr, l'aigua del qual es potabilitza i arriba a Kíev. El 90% del nucli encara és al reactor: descomponent-se i sobreescalfant-se, i els dirigents de la central diuen que el mateix sarcòfag podria ensorrar-se en qualsevol moment.

Fins a quin punt seria perillós, això? Hi ha algunes estimacions que parlen d'una possible explosió, que provocaria des de 41 fins més des 300.000 morts. La Zona d'Exclusió no és una àrea de contenció: només és una línia invisible, que no pot aturar el corrent de plutoni, estronci i cesi-137 que circula per l'aire. Hi ha set milions de persones que viuen encara en llocs contaminats d'Ucraïna, Bielorússia i Rússia. En els seus cromosomes, gent d'arreu del món porta la marca de Txernòbil.

Mentre cerquem, a l'Iraq, les possibles armes de destrucció massiva, el més probable és una nova explosió a Txernòbil. Potser no serà un *meltdown*, però serà la mare de totes les bombes. (Les autoritats prometen que construïran un millor sarcòfag abans de cinc anys, però no hi veiem senyals de cap tipus d'activitat, i encara menys d'urgència.)

Enmig de l'espectacle de les últimes eleccions; els inspirats aplecs a la plaça de la Independència; l'animat debat presidencial d'ara fa dos dilluns i l'aparent triomf del bé sobre el mal, rarament es planteja el tema d'un altre desastre nuclear i, si es fa, és sobretot amb un discurs nacionalista. És un dogma de fe, que Occident va obligar Ucraïna, el 2000, a tancar els reactors que quedaven a Txernòbil, que estaven en perfectes condicions. La veritat és que has de solidaritzar-te amb Iúxenko, perquè s'haurà d'ocupar de la qüestió de Txernòbil.

O no.

Per això, no us estranye que estiguem bevent samogon. L'aire n'és ple. Nastia canta. Me la imagine amb Nikolai, mentre cullen les pomes del seu arbre enverinat, creïlles de la terra enverinada i pesquen en el seu rierol enverinat.

Martín Cruz Smith és escriptor
© The New York Times - EL TEMPS
Traducció: Maite Insa